

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Taal en rekenen aan het einde van de basisschool

PEIL.ONDERWIJS

Inhoudsopgave

Taal en rekenen aan het einde van de basisschool

Samenvatting en conclusies	3
1. Inleiding	5
2. Wat kennen en kunnen achtstegroepers in Nederland?	7
3. Verschillen tussen scholen	12
4. De best en slechtst presterende scholen	16
Literatuur	18
Bijlage 1 Concretisering van de referentieniveaus	19

Samenvatting en conclusies

Hoe goed is de taal- en rekenvaardigheid van Nederlandse leerlingen aan het einde van de basisschool? Jaarlijks peilt de Inspectie van het Onderwijs dit op basis van de score van leerlingen op de eindtoets. In 2015 hebben we hiervoor gebruikgemaakt van de score van leerlingen op de Centrale Eindtoets. Voor het eerst toont deze toets ook in hoeverre leerlingen de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen beheersen. In dit katern nemen we deze referentieniveaus als uitgangspunt.

Wat zijn referentieniveaus?

De referentieniveaus beschrijven wat leerlingen, van de basisschool tot aan het hoger onderwijs, moeten kennen en kunnen als het gaat om verschillende onderdelen van taal en rekenen. De niveaus worden beschreven in twee 'kwaliteiten': de fundamentele kwaliteit (F) en de streefkwaliteit (S). Niveau 1F en 1S/2F zijn van toepassing op het einde van het basisonderwijs. Toen de referentieniveaus werden opgesteld, is ook een ambitieniveau geformuleerd. De ambitie was dat minstens 85 procent van de leerlingen aan het eind van de basisschool referentieniveau 1F haalt voor lezen, taalverzorging én rekenen.

Het onderzoek

We zijn nagegaan in hoeverre leerlingen de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen bereiken. Ook hebben we bekeken wat het beheersen van de referentieniveaus concreet betekent en welke verschillen er zijn tussen scholen in het percentage leerlingen dat de referentieniveaus haalt. Daarbij hebben we ingezoomd op de 10 procent best en de 10 procent slechtst presterende scholen.

Conclusies

De belangrijkste conclusies over het taal- en rekenniveau aan het eind van de basisschool zijn:

- Minstens 90 procent van de basisschoolleerlingen haalt voor zowel lezen, taalverzorging als rekenen referentieniveau 1F. Dat is dus meer dan het geformuleerde ambitieniveau van 85 procent.
- Er zijn (grote) verschillen tussen de drie domeinen in het percentage leerlingen dat niveau 1S/2F haalt. Voor lezen haalt 65 procent van de leerlingen niveau 2F en voor taalverzorging 35 procent. Voor rekenen beheerst 45 procent van de leerlingen het 1S-niveau.
- Het percentage leerlingen dat de referentieniveaus beheerst, verschilt per school. Ook tussen scholen met evenveel gewichtenleerlingen¹ zijn de verschillen aanzienlijk.
- Op scholen met weinig gewichtenleerlingen beheersen gemiddeld meer leerlingen de referentieniveaus.
- Er zijn ook scholen met veel gewichtenleerlingen die tot de 10 procent best presterende scholen horen.

Kortom, het Nederlandse basisonderwijs slaagt er over het algemeen goed in om leerlingen de referentieniveaus te leren beheersen. Met name niveau 1F wordt door het gros van alle leerlingen behaald. Tegelijkertijd is het zo dat leerlingen op de ene school veel meer kans hebben om de referentieniveaus te leren beheersen dan op de andere school, ongeacht het percentage gewichtenleerlingen.

¹ Gewichtenleerlingen zijn leerlingen met laagopgeleide ouders, voor wie scholen extra geld krijgen.

Vervolg

Voor een deel van de scholen is er dus nog ruimte voor verbetering. Op deze scholen presteren de leerlingen minder goed dan op andere scholen met een vergelijkbare leerlingenpopulatie. Om zicht te krijgen op mogelijke verklaringen voor deze verschillen, en om op basis hiervan leerpunten voor onderwijsverbetering te kunnen formuleren, wil de inspectie verder onderzoek doen. We willen bekijken waarin de best presterende scholen zich onderscheiden van de andere scholen. Vooral de scholen met veel gewichtenleerlingen die er toch in slagen hun leerlingen op een hoog niveau te laten uitstromen naar het voortgezet onderwijs, zijn daarbij interessant.

1 Inleiding

Hoe goed is de taal- en rekenvaardigheid van Nederlandse leerlingen aan het einde van de basisschool? Jaarlijks peilt de Inspectie van het Onderwijs dit op basis van de score van leerlingen op de eindtoets. In 2015 hebben we hiervoor gebruikgemaakt van de score van leerlingen op de Centrale Eindtoets. Het betreft 158.867 leerlingen van 5.821 Nederlandse basisscholen (ongeveer 85 procent van de basisscholen) die in april 2015 de Centrale Eindtoets gemaakt hebben (Hemker, 2016).²

1.1 De referentieniveaus

Voor het eerst toont de Centrale Eindtoets ook in hoeverre leerlingen de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen beheersen.³ De referentieniveaus beschrijven wat leerlingen, van de basisschool tot aan het hoger onderwijs, moeten kennen en kunnen als het gaat om verschillende onderdelen van taal en rekenen. De niveaus worden beschreven in twee 'kwaliteiten': de fundamentele kwaliteit (F) en de streefkwaliteit (S). De niveaus zijn cumulatief. Dat houdt in dat een leerling op een hoger niveau alle vaardigheden moet beheersen die op een lager niveau genoemd worden.

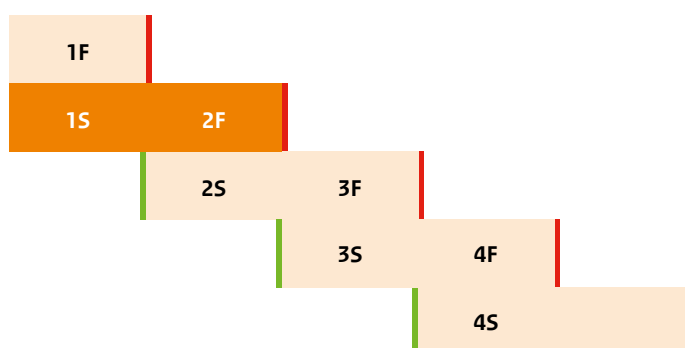
Voor taal geldt bovendien dat het streefniveau en het opvolgende fundamentele niveau aan elkaar gelijk zijn (dus bijvoorbeeld 1S=2F). Voor rekenen is dit niet het geval. Daar richten de fundamentele niveaus zich op een meer toepassingsgerichte benadering van rekenen,

terwijl de streefniveaus al voorbereiden op de meer abstracte wiskunde.

In figuur 1.1a zijn de vier fundamentele niveaus en vier streefniveaus (1F tot en met 4F en 1S tot en met 4S) voor alle onderwijssectoren – primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo – schematisch weergegeven. Niveau 1F en 1S zijn van toepassing op het einde van het basisonderwijs. Het is de bedoeling dat zo veel mogelijk leerlingen aan het einde van het basisonderwijs een zo hoog mogelijk niveau bereiken, maar ten minste niveau 1F. Niveau 2F (voor taal gelijk aan 1S) is het algemeen maatschappelijk functioneel niveau, het niveau dat elke Nederlander zou moeten beheersen (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, 2009).

Een globale beschrijving van de inhoud van de referentieniveaus 1F en 1S/2F voor de domeinen lezen, taalverzorging en rekenen is opgenomen in bijlage 1.

Figuur 1.1a Referentieniveaus taal en rekenen

Toewijzing aan sectoren:

Taal

1F en 1S: primair en speciaal onderwijs
 1F: praktijkonderwijs
 2F: mbo 1, 2, 3, vmbo
 3F: mbo 4, havo
 4F: vwo

Rekenen

1F en 1S: primair en speciaal onderwijs
 2F: mbo 1, 2, 3, vmbo
 3F: mbo 4, havo, vwo

Bron: Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, 2009

² In de terugblik op de resultaten van de Centrale Eindtoets 2015 (CvTE, 2016) wordt gerapporteerd over 162.223 deelnemende leerlingen van in totaal 5.892 scholen. De reden dat de aantallen in deze publicatie hiervan verschillen, komt doordat in deze publicatie alleen de resultaten zijn meegenomen van leerlingen die één van de papieren versies van de Centrale Eindtoets hebben gemaakt.

³ De Centrale Eindtoets brengt de beheersing van de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen in kaart (CvTE, 2016). De referentieniveaus voor Nederlandse taal en rekenen zijn echter breder. Zo meet de Centrale Eindtoets bijvoorbeeld niet de beheersing van de mondelinge taalvaardigheid en van de directe schrijfvaardigheid.

1.2 Ambitie

De referentieniveaus zijn in 2009 opgesteld door de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (commissie-Meijerink). Bij het opstellen stelde de commissie dat het niveau 1F nu haalbaar is voor 75 procent van de leerlingen in het primair onderwijs. Dit percentage zou met de nodige inspanningen naar 85 procent kunnen. Bovendien zouden volgens de commissie meer leerlingen kunnen worden uitgedaagd om door te leren, zodat ze een aanvullend of volgend niveau (1S/2F) bereiken (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, 2009).

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we in hoeverre leerlingen de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen bereiken. Wat het beheersen van de referentieniveaus concreet betekent, illustreren we aan de hand van voorbeeldopgaven uit de Centrale Eindtoets. In hoofdstuk 3 gaan we dieper in op verschillen tussen scholen in het percentage leerlingen dat de referentieniveaus 1F en 1S/2F haalt. We kijken daarbij naar groepen scholen met verschillende leerlingenpopulaties: wat kunnen deze verschillen ons leren? In hoofdstuk 4, ten slotte, zoomen we in op de scholen die het best en het slechtst presteren.

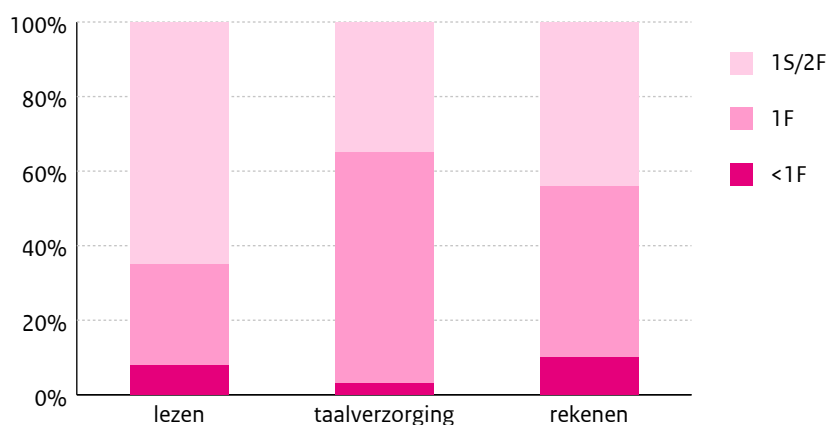
2 Wat kennen en kunnen achtstegroepers in Nederland?

Hoe leerlingen presteren op de Centrale Eindtoets, geeft informatie over het niveau voor taal en rekenen dat ze bereiken aan het eind van de basisschool. Op dat niveau stromen ze vervolgens door naar het voortgezet onderwijs. In dit hoofdstuk beschrijven we het niveau van basisschoolleerlingen in 2015 en gaan we in op het type opgaven dat ze beheersen.

2.1 Prestaties in 2015

In 2015 kregen basisschoolleerlingen die de Centrale Eindtoets hadden gemaakt voor het eerst te horen in hoeverre zij de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen beheersen. Het percentage leerlingen dat niveau 1F beheerst blijkt hoger te liggen dan het ambitieniveau van 85 procent (figuur 2.1a). 92 procent van de leerlingen beheerst 1F bij lezen; 65 procent haalt zelfs niveau 2F. Voor taalverzorging halen bijna alle leerlingen 1F (96 procent), maar relatief weinig leerlingen (35 procent) beheersen het 2F-niveau. Voor rekenen haalt 90 procent van de leerlingen niveau 1F; 45 procent van de leerlingen beheerst ook 1S.

Figuur 2.1a Percentage leerlingen dat aan het eind van de basisschool de niveaus 1F en 1S/2F beheerst

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

2.2 Welke opgaven beheersen leerlingen?

De figuren 2.2a tot en met 2.2c tonen enkele voorbeeldopgaven uit de Centrale Eindtoets: voor lezen, taalverzorging en rekenen. Deze opgaven geven een beeld van wat leerlingen die de referentieniveaus beheersen, kennen en kunnen. De rode streep in de liniaal staat voor het niveau van een leerling die referentieniveau 1F net beheerst,⁴ de groene streep voor het niveau van een leerling die 1S/2F net beheerst.

Aan de linkerkant van de liniaal staan steeds twee opgaven, opgaven 1 en 2. Ook aan de rechterkant van de liniaal staan steeds twee opgaven, opgaven 3 en 4. Hoe hoger een opgave op de liniaal staat, hoe vaardiger een leerling moet zijn om deze opgave goed te beantwoorden. Opgave 4 is dus in alle afbeeldingen de makkelijkste opgave en opgave 3 de moeilijkste.

Een leerling die niveau 1F net behaalt (de rode streep), beheerst opgave 4. Opgave 2 is een opgave die deze leerling net beheerst en de opgaven 1 en 3 zijn voor deze leerling nog te moeilijk.⁵ Een leerling die niveau 1S/2F net behaalt (de groene streep), beheerst opgaven 2 en 4. Opgave 1 is een opgave die deze leerling net beheerst en opgave 3 is nog te moeilijk.

⁴ Het gaat hier dus om het minimale niveau waarop een leerling een '1F-leerling' (een leerling die niveau 1F beheerst) kan worden genoemd. Datzelfde geldt voor de groene streep als het gaat om de 1S/2F-leerling.

⁵ (Goede) beheersing is een kans van meer dan 80 procent om de opgave goed te beantwoorden, matige beheersing een kans tussen de 50 en 80 procent en onvoldoende beheersing een kans van minder dan 50 procent om de opgave goed te beantwoorden. In de tekst spreken we respectievelijk over 'beheersen van de opgaven', 'net beheersen van de opgaven' en 'nog te moeilijke opgaven'.

Lezen

Het onderdeel lezen bestaat uit opgaven begrijpend lezen, samenvatten en opzoeken (figuur 2.2a).

Figuur 2.2a Vier voorbeeldopgaven voor lezen

1

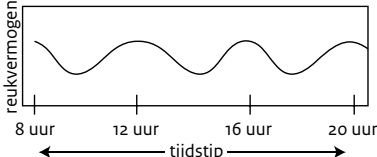
Ruikende honden
Honden kunnen erg goed ruiken, wel een miljoen keer beter dan de mens! Een belangrijk onderdeel van het reukvermogen zijn de hersenen. In de hersenen worden de signalen van de reukzintuigen verwerkt. Het reukcentrum van de hond is in vergelijking met dat van de mens wel tien keer zo groot. Bij de hond neemt het tien procent van de hersenen in beslag, bij de mens één procent.

Maar er zijn nog meer redenen waarom een hond goed kan ruiken. In de eerste plaats komt dit door het grotere aantal reukcellen in de neus. Hoe langer de snuit is, des te beter het reukvermogen. Daarnaast kan een hond rond de 300 keer per minuut inademen, zodat er steeds nieuwe toevoer van verse lucht is.

Het is aangetoond, dat honden 'stereo' kunnen ruiken. De hond ruikt dus of een geur van rechts of van links komt. Op deze manier kan hij de richting van een geurspoor beoordelen. Speurhonden kunnen de mens dan ook heel goed helpen bij het opsporen van zoekgeraakte mensen of voorwerpen.

Niet alle hondenrassen kunnen even goed ruiken. Een Duitse herder kan bijvoorbeeld veel beter ruiken dan een Franse bulldog. De bloedhond is een Belgisch hondenras dat een enorm sterk reukvermogen heeft en goed mensen kan opsporen. Zelfs oude geursporen kunnen zij nog ruiken. Deze honden worden ook veel gebruikt voor de jacht.

Een hond ruikt niet altijd even goed. De gevoeligheid voor de reuk neemt toe wanneer de hond honger heeft en neemt af als hij gegeten heeft. Ook de leeftijd is van invloed op het reukvermogen. De reuk is het eerste zintuig dat bij de ouder wordende hond achteruitgaat.

De tekst bestaat uit vijf stukjes.
Bij welk stukje tekst past bovenstaande grafiek het best?

A bij het eerste stukje
B bij het tweede stukje
C bij het vierde stukje
D bij het vijfde stukje

Vaardigheid

3

Uit de website: marktplaats.nl

- Dieren en Toebehoren
- Doe-het-zelf en Verbouw
- A → Fietsen en Brommers
- Hobby en Vrije tijd
- Huis en Inrichting
- Huizen en Kamers
- Kinderen en Baby's
- Kleding | Dames
- Kleding | Heren
- B → Klussen
- Motoren
- Muziek en Instrumenten
- Postzegels en Munten
- Sieraden en Tassen
- Spelcomputers, Games
- Sport en Fitness
- Telecommunicatie
- Tickets en Kaartjes
- Tuin en Terras
- C → Vacatures
- D → Vakantie

Giovanni (15 jaar) zoekt vakantiewerk. Het liefst wil hij werk bij een fietsmaker om te helpen bij het repareren van fietsen. Hij kijkt op marktplaats.nl. Op welke link van de inhoudsopgave kan Giovanni het best klikken om het snelst bij het juiste aanbod te komen?

Kies A, B, C of D.

4

Hieronder zie je het begin van een tekst.
De rest van de tekst kun je niet zien.

Dag allemaal,
Op 6 mei is het zover! Dan gaan wij Nederland verlaten. We gaan jullie natuurlijk erg missen en daarom willen we nog één keer met onze familie en vrienden samen zijn.
Op 3 mei geven we een Hollands feest, omdat we Nederland zullen gaan missen.

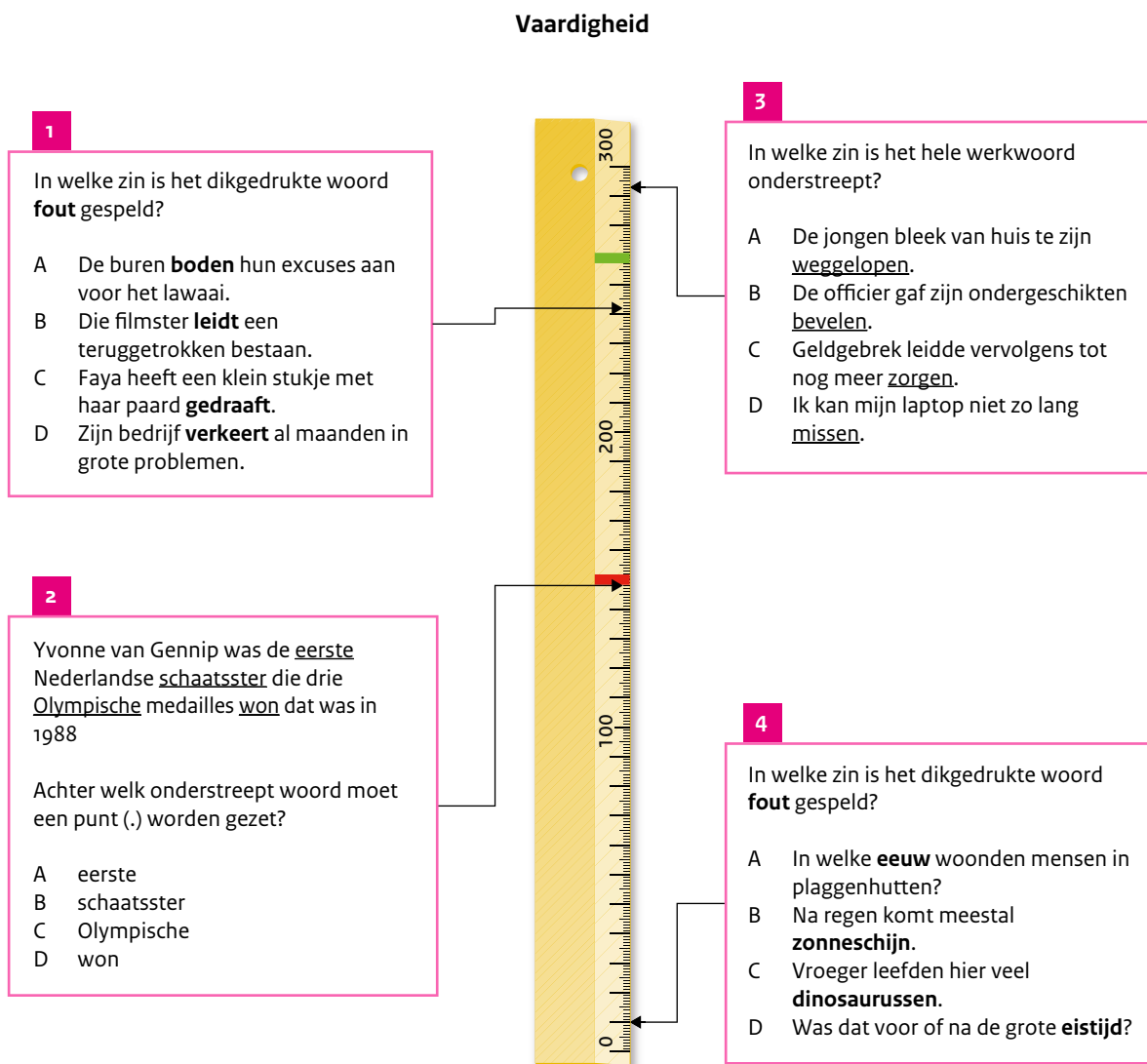
Wat voor soort tekst zal dit zijn?

A een nieuwsbericht
B een reclame
C een uitnodiging
D een verslag

Taalverzorging

Het onderdeel taalverzorging bestaat uit opgaven werkwoordspelling, niet-werkwoordspelling, grammatica en interpunctie (figuur 2.2b).

Figuur 2.2b Vier voorbeeldopgaven voor taalverzorging

Bron: Inspectie van het Onderwijs/CvTE, 2016

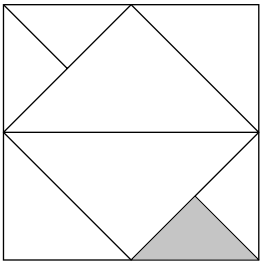
Rekenen

Het onderdeel rekenen bestaat uit opgaven getallen, verhoudingen, meten & meetkunde en verbanden (figuur 2.2c).

Figuur 2.2c Vier voorbeeldopgaven voor rekenen

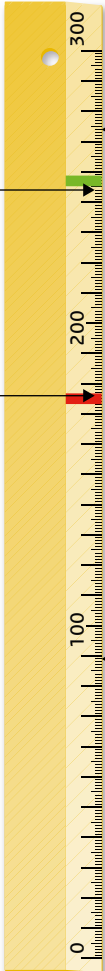
Vaardigheid

1

Welk deel van de figuur is grijs gekleurd?

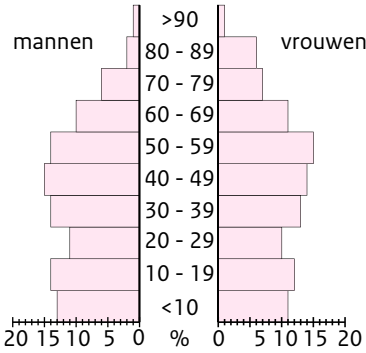
A $\frac{1}{8}$ deel C $\frac{1}{12}$ deel
 B $\frac{1}{10}$ deel D $\frac{1}{16}$ deel

3

Leeftijdsofbouw inwoners Middelstad in procenten

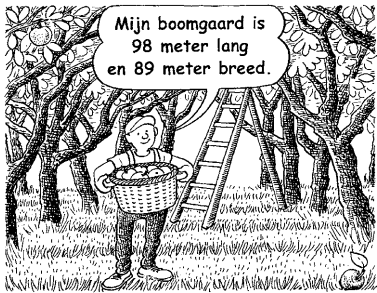
leeftijdsgroepen

Hoeveel procent van de mannen is jonger dan 20 jaar in Middelstad?

A 11% C 23%
 B 14% D 27%

2

Hoeveel m² is de oppervlakte van deze boomgaard ongeveer?

A 7200 m² C 8100 m²
 B 8000 m² D 9000 m²

4

Rond het getal 786 af op een tiental.

A 710 C 790
 B 780 D 800

Bron: Inspectie van het Onderwijs/CvTE, 2016

3 Verschillen tussen scholen

In hoeverre leerlingen de referentieniveaus halen, hangt uiteraard vooral af van leerlingkenmerken als aanleg en motivatie. Daarnaast speelt de opleiding van de ouders een belangrijke rol. Scholen met veel leerlingen met laagopgeleide ouders hebben over het algemeen meer moeite om hun leerlingen het fundamentele niveau te laten halen dan scholen met veel kinderen van hoogopgeleide ouders. In dit hoofdstuk bekijken we de verschillen die scholen in dit opzicht laten zien.

3.1 Wat is het verband tussen leerlinggewicht en prestaties?

Minder gewichtenleerlingen, betere prestaties

Het leerlinggewicht is een indicatie van de sociaal-economische achtergrond van een leerling en is gebaseerd op het opleidingsniveau van de ouders. Heeft een leerling het gewicht 0,3 of 1,2, dan krijgt de school extra geld.⁶

Tabel 3.1a toont hoeveel procent van de leerlingen de referentieniveaus beheerst voor vijf groepen scholen die verschillen qua percentage gewichtenleerlingen. Het is duidelijk dat hoe minder gewichtenleerlingen een school heeft, hoe meer leerlingen niveau 1F en 1S/2F beheersen. Overigens zijn de verschillen in de basis klein: ongeacht het percentage gewichtenleerlingen beheerst het gros van de leerlingen referentieniveau 1F.

Tabel 3.1a Gemiddeld percentage leerlingen per school dat niveau 1F en 1S/2F haalt, naar percentage gewichtenleerlingen op de school

Percentage gewichtenleerlingen	Lezen		Taalverzorging		Rekenen	
	1F	2F	1F	2F	1F	1S
0% (n=363)	95	74	97	39	94	51
>0% t/m 10% (n=3.304)	94	68	97	36	91	46
>10% t/m 25% (n=1.458)	90	59	95	32	88	40
>25% t/m 50% (n=594)	81	45	94	27	84	34
>50% (n=102)	75	36	93	23	81	30

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

⁶ Zie voor meer informatie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/taalachterstand/vraag-en-antwoord/wat-is-de-gewichtenregeling-in-het-basisonderwijs>

Grote verschillen tussen vergelijkbare scholen

Als we afzonderlijk naar elk van de bovenstaande vijf categorieën scholen kijken, zien we dat de scholen sterk verschillen in de prestatieniveaus die de leerlingen bereiken. Een groot deel van deze verschillen is terug te voeren op verschillen tussen leerlingen. Maar ook als we daar rekening mee houden, blijven er verschillen tussen scholen bestaan.⁷

Binnen alle vijf categorieën scholen zijn er bijvoorbeeld scholen waar alle leerlingen referentieniveau 1F beheersen, maar ook scholen waar minder dan 80 procent van de leerlingen dit bereikt. Voor niveau 1S/2F zijn de verschillen tussen de scholen nog groter. In alle vijf categorieën zijn scholen waar (vrijwel) geen enkele leerling dit niveau bereikt, maar ook scholen waar (bijna) alle leerlingen 1S/2F beheersen. Dit betekent dat leerlingen op de ene school veel meer kans hebben om de referentieniveaus te leren beheersen dan op de andere school, ongeacht het percentage gewichtenleerlingen.

3.2 De verschillen in beeld

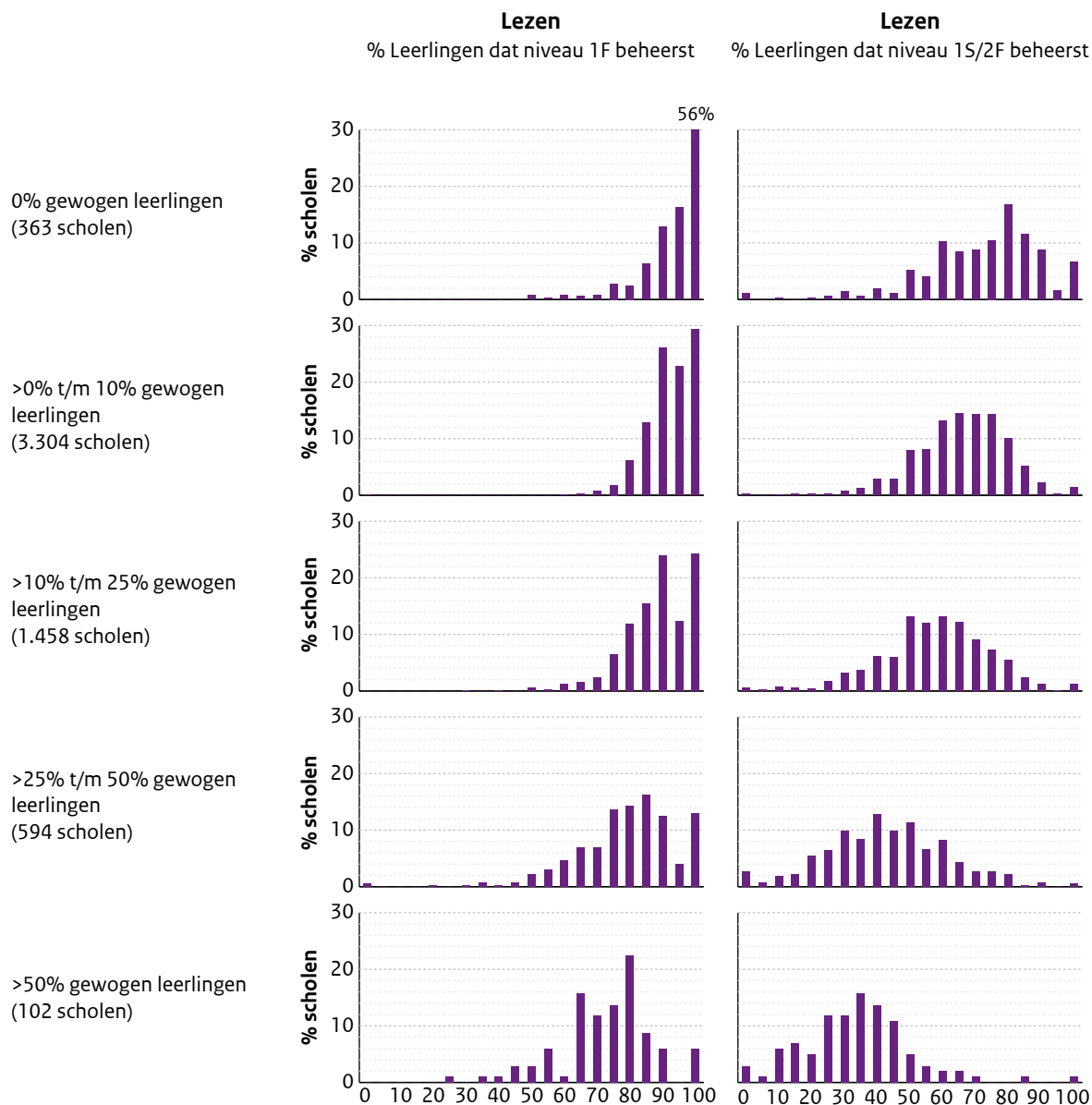
De figuren 3.2a tot en met 3.2c tonen de verschillen tussen scholen binnen dezelfde categorie voor lezen, taalverzorging en rekenen. In de figuren staan steeds de vijf categorieën scholen weergegeven, verdeeld naar het percentage gewichtenleerlingen. Per categorie is weergegeven hoeveel procent van de leerlingen niveau 1F (links) en niveau 1S/2F (rechts) beheerst.

⁷ Ongeveer 90 procent van de prestatieverschillen wordt verklaard door verschillen tussen leerlingen. Dat betekent dat verschillen tussen scholen voor ongeveer 10 procent de prestatieverschillen verklaren. Voor lezen, taalverzorging en rekenen gaat het om respectievelijk 11, 11 en 9 procent. Van deze schoolverschillen wordt respectievelijk 40, 11 en 20 procent verklaard door het percentage gewichtenleerlingen.

Lezen

Figuur 3.2a toont de verschillen bij lezen. In de plaatjes links is te zien dat op de meeste scholen heel veel leerlingen niveau 1F beheersen. Maar in de meeste categorieën zijn er ook scholen waar relatief weinig leerlingen dit niveau beheersen. In de plaatjes rechts zien we binnen alle vijf categorieën grote verschillen tussen scholen in het percentage leerlingen dat niveau 1S/2F beheerst. Er zijn zelfs scholen zonder leerlingen met laagopgeleide ouders (de categorie '0% gewichtenleerlingen') waar geen enkele leerling niveau 2F beheerst voor lezen.

Figuur 3.2a Percentage leerlingen dat voor lezen niveau 1F en niveau 1S/2F beheerst, naar het percentage gewichtenleerlingen op de school

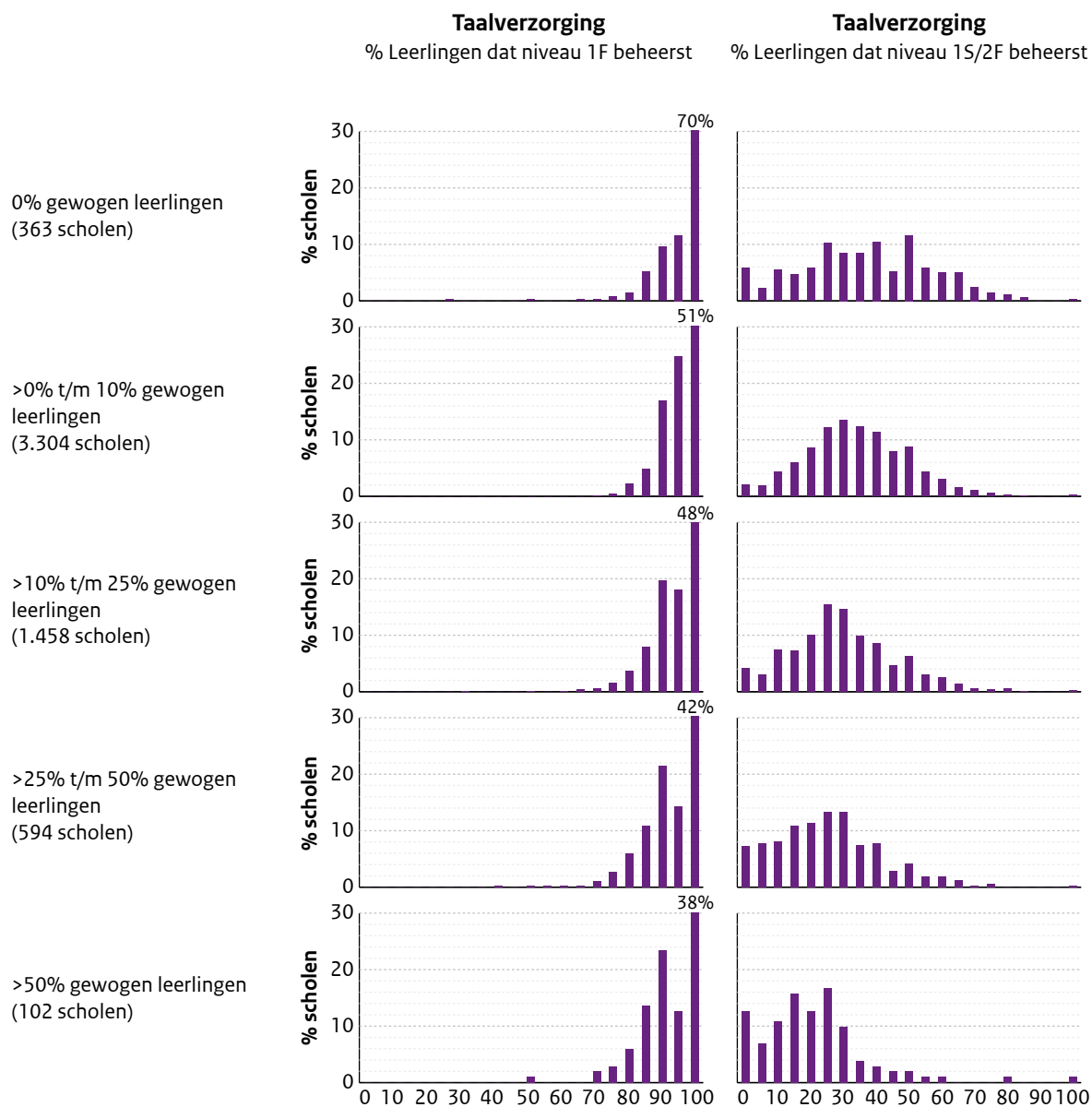

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

Taalverzorging

Figuur 3.2b toont de verschillen bij taalverzorging. In alle vijf categorieën beheersen op vrijwel alle scholen de meeste leerlingen niveau 1F (plaatjes links). Niveau 2F wordt door veel minder leerlingen gehaald. Dat geldt voor alle categorieën scholen (plaatjes rechts).

Figuur 3.2b Percentage leerlingen dat voor taalverzorging niveau 1F en niveau 1S/2F beheerst, naar percentage gewogen leerlingen

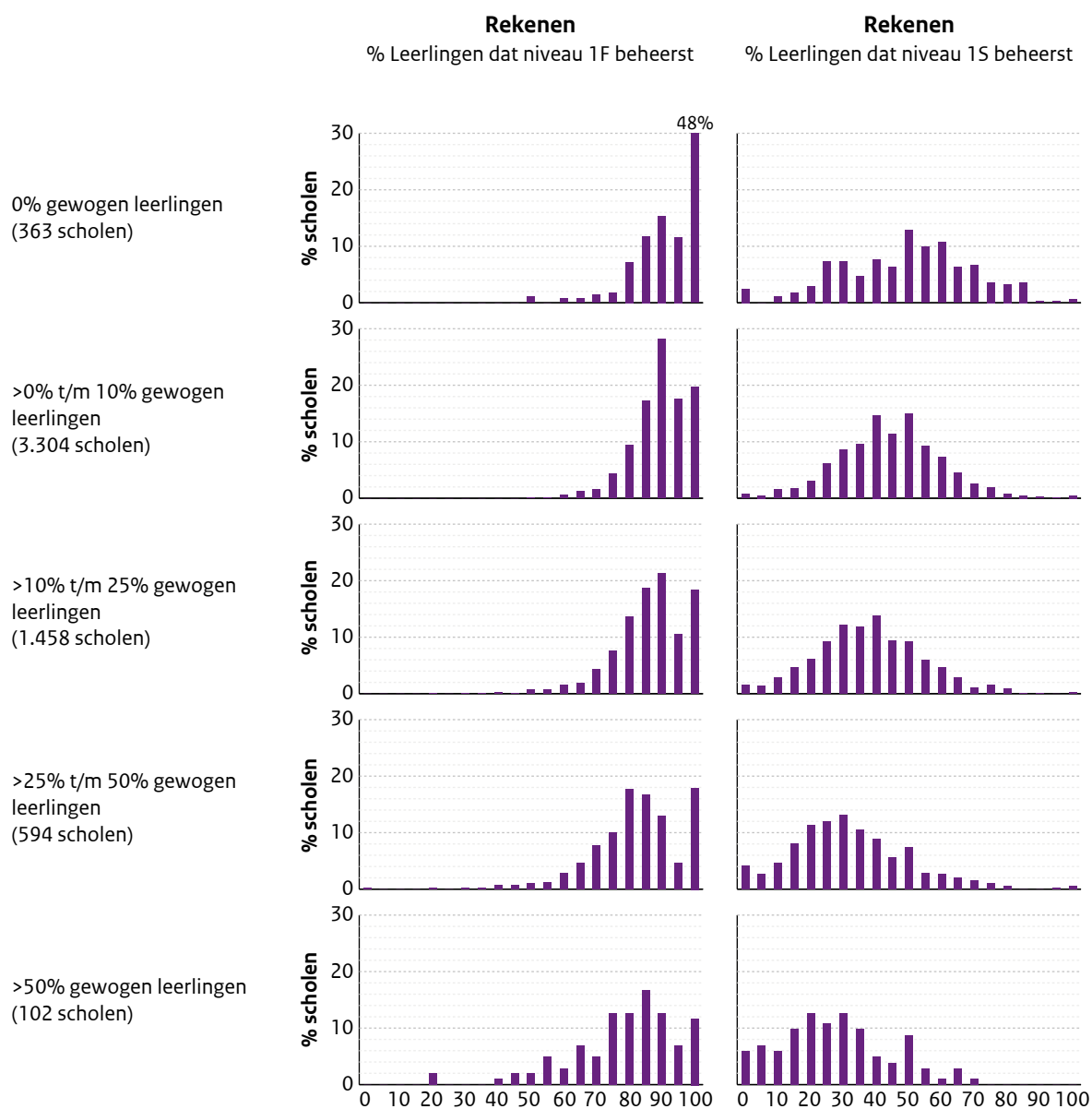

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

Rekenen

Figuur 3.2c toont de verschillen bij rekenen. In de plaatjes links is te zien dat op de meeste scholen veel leerlingen niveau 1F beheersen. Tegelijkertijd zijn er in de meeste categorieën ook scholen waar relatief weinig leerlingen dit niveau beheersen. Rechts is te zien dat er grote verschillen tussen scholen zijn in het percentage leerlingen dat niveau 1S beheerst. Dit geldt voor alle categorieën.

Figuur 3.2c Percentage leerlingen dat voor rekenen niveau 1F en niveau 1S beheerst, naar percentage gewogen leerlingen

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

4 De best en slechtst presterende scholen

In het vorige hoofdstuk bleek dat scholen met weinig gewichtenleerlingen gemiddeld beter presteren dan scholen met veel van deze leerlingen. Tegelijkertijd zijn er grote verschillen tussen scholen met evenveel gewichtenleerlingen. In dit hoofdstuk zoomen we in op de 10 procent best en de 10 procent slechtst presterende scholen. Ook op deze manier krijgen we in beeld dat scholen met evenveel gewichtenleerlingen aanzienlijk verschillen.

4.1 Veel gewichtenleerlingen, toch hoog presteren

Tabel 4.1a toont de scholen die behoren tot de 10 procent best presterende scholen (groen) en de scholen die behoren tot de 10 procent slechtst presterende scholen (rood). Ze zijn gerangschikt per categorie scholen, verdeeld naar het percentage gewichtenleerlingen. Er zijn scholen die op alle domeinen het best of het minst presteren, maar ook scholen die dat op een of twee domeinen doen. Hoe donkerder de kleur, hoe opvallender de prestaties zijn vergeleken met andere scholen met een overeenkomstig percentage gewichtenleerlingen.

Bij de 10 procent laagst scorende scholen – voor zowel lezen als taalverzorging als rekenen – zijn ook scholen zonder gewichtenleerlingen. Andersom zijn er bij de 10 procent hoogst scorende scholen ook scholen met meer dan de helft gewichtenleerlingen. Er is zelfs een school met meer dan de helft gewichtenleerlingen die voor lezen, taalverzorging én rekenen tot de 10 procent best presterende scholen hoort.

Gemiddeld genomen zijn de prestaties op scholen met veel gewichtenleerlingen dus lager dan op scholen zonder gewogen leerlingen. Er zijn echter grote verschillen: sommige scholen met veel gewichtenleerlingen slagen er kennelijk in om hun leerlingen verder te brengen dan op grond van hun populatie mag worden verwacht.

Tabel 4.1a Aantallen (percentages tussen haakjes) scholen die voor één, twee of drie domeinen behoren tot de 10 procent best (groen) of slechtst (rood) presterende scholen, naar percentage gewichtenleerlingen

Percentage gewichtenleerlingen	Aantal (%) scholen in de hoogst scorende 10% voor lezen, taalverzorging én rekenen	Aantal (%) scholen in de hoogst scorende 10 procent voor twee van de drie domeinen	Aantal (%) scholen in de hoogst scorende 10 procent voor een van de drie domeinen	Aantal (%) scholen in de laagst scorende 10% voor één van de drie domeinen	Aantal (%) scholen in de laagst scorende 10% voor twee van de drie domeinen	Aantal (%) scholen in de laagst scorende 10% voor lezen, taalverzorging én rekenen
0% gewichtenleerlingen (n=363)	37 (10)	44 (12)	77 (21)	34 (9)	13 (4)	4 (1)
>0% t/m 10% gewichtenleerlingen (n=3.304)	76 (2)	202 (6)	435 (13)	265 (8)	87 (3)	26 (1)
>10% t/m 25% gewichtenleerlingen (n=1.458)	13 (1)	53 (4)	157 (11)	209 (14)	79 (5)	66 (5)
>25% t/m 50% gewichtenleerlingen (n=594)	3 (1)	10 (2)	52 (9)	157 (26)	93 (16)	53 (9)
>50% gewichtenleerlingen (n=102)	1 (1)	1 (1)	5 (5)	32 (31)	22 (22)	13 (13)

Bron: Inspectie van het Onderwijs/Hemker, 2016

4.2 Vervolg

Voor een deel van de scholen is er nog ruimte voor verbetering. Op deze scholen presteren de leerlingen minder goed dan op andere scholen met een vergelijkbare leerlingenpopulatie. Tegelijkertijd zijn er ook scholen die juist relatief goed presteren. Waar komen die verschillen vandaan? Om daar zicht op te krijgen, en om vervolgens leerpunten voor onderwijsverbetering te kunnen formuleren, wil de inspectie verder onderzoek doen.

In een dieptestudie willen we bekijken waarin de best en slechtst presterende scholen zich onderscheiden van de andere scholen. Vooral interessant zijn de scholen met veel gewichtenleerlingen die er toch in slagen hun leerlingen op een hoog niveau te laten uitstromen naar het voortgezet onderwijs. Wat doen deze scholen goed? Mogelijk bieden hun good practices andere scholen aanknopingspunten voor verdere verbetering.

Literatuur

Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2009). *Een nadere beschouwing. Over de drempels met taal en rekenen*. Enschede: SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling).

CvTE (2016). *Terugblik 2015. Resultaten Centrale Eindtoets 2015*. Utrecht: College voor Toetsen en Examens (CvTE).

Hemker, B.T. (2016). *Peiling van de rekenvaardigheid, de taalvaardigheid en wereldoriëntatievaardigheden in jaargroep 8 van het basisonderwijs in 2015*. Arnhem: Cito.

Bijlage 1

Concretisering van de referentieniveaus (Bron: www.taalenrekenen.nl)

Globale beschrijving van de vaardigheden voor referentieniveau 1F lezen en taalverzorging

De leerling:

- kan eenvoudige teksten over herkenbare onderwerpen zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning en tekstbegrip de leerling niet in de weg staan;
- kan jeugdliteratuur, waarvan de structuur eenvoudig is, belevend lezen;
- kan de meest voorkomende leestekens gebruiken;
- kent woordsoorten en beheerst werkwoordspelling en regels voor spelling.

Globale beschrijving van de vaardigheden voor referentieniveau 1S/2F lezen en taalverzorging

De leerling:

- kan instructieve teksten en betogende teksten lezen en eenvoudige adolescentenliteratuur;
- kan de hoofdgedachte van een tekst weergeven en legt relaties tussen tekstdelen en kan die evalueren en beoordelen;
- beheerst nog niet alle spellingsproblemen, heeft kennis van de lijdende, bedrijvende en vragende vorm, en beheerst moeilijke gevallen van de persoonsvorm.

Globale beschrijving van de vaardigheden voor referentieniveau 1F rekenen

De leerling:

- weet eenvoudige getallen, bewerkingen en symbolen correct te noteren en te gebruiken.
- kan getallen lezen en uitleggen hoe getallen uit cijfers opgebouwd zijn;
- kan hoofdrekenen met en zonder notatie van tussenresultaten;
- kan hoofdbewerkingen (+, -, x, :) met gehele en eenvoudige decimale getallen op papier uitvoeren, evenals bewerkingen met eenvoudige breuken;
- kan berekeningen uitvoeren om problemen op te lossen en de rekenmachine op verstandige wijze inzetten;
- kan in de context van verhoudingen eenvoudige berekeningen uitvoeren, ook met procenten en verhoudingen;
- kan veel voorkomende en eenvoudige meetinstrumenten gebruiken en aflezen, met maateenheden rekenen en in eenvoudige gevallen maateenheden in elkaar omzetten;
- heeft een gevoel ontwikkeld voor standaardmaten in veel voorkomende situaties;
- kent namen van enkele meetkundige figuren en begrippen en kan deze gebruiken om situaties in de ruimte te beschrijven;
- kan eenvoudige tabellen, diagrammen en grafieken gebruiken bij het oplossen van problemen, ook om eenvoudige berekeningen uit te voeren.

Globale beschrijving van de vaardigheden voor referentieniveau 1S rekenen

Getallen

De leerling:

- heeft de eigenschappen van getallen en bewerkingen (efficiënt rekenen) paraat en maakt hiervan gebruik bij het rekenen met grotere getallen, decimale getallen, moeilijkere breuken en gemengde getallen;
- kan standaardprocedures met inzicht gebruiken binnen situaties waarin gehele getallen, breuken en decimale getallen voorkomen;
- weet waarom er procedures zijn die altijd werken en weet waarom dat zo is.

Verhoudingen

De leerling:

- kan rekenen met percentages, ook met moeilijke getallen en kan breuken, verhoudingen en percentages in elkaar omzetten;
- weet dat een percentage relatief van karakter is;
- kent de decimale structuur van het metriek stelsel. Kan rekenen met vergrotingsfactoren en schaal.

Metten en Meetkunde

De leerling:

- kan gegevens van meetinstrumenten interpreteren en alledaagse aanduidingen in gebruik herkennen;
- heeft de standaardoppervlaktematen en inhoudsmaten paraat;
- kan redeneren welke maat in welke context past;
- kan redeneren met symmetrische figuren en meetkundige patronen voortzetten;
- weet formules te gebruiken en te verklaren bij het berekenen van oppervlakte en inhoud van eenvoudige figuren;
- kan redeneren en uitleg geven bij de samenhang tussen omtrek, oppervlakte en inhoud van figuren en objecten.

Verbanden

De leerling:

- kan berekeningen uitvoeren op basis van informatie uit tabellen, grafieken en diagrammen en is in staat hieruit conclusies te trekken over een (toekomstige) situatie;
- kan punten in een assenstelsel plaatsen en coördinatoren aflezen;
- kan conclusies trekken op basis van een voorstelling van een verband en kan in globale zin grafieken schetsen;
- kan patronen in eenvoudige rijen getallen ontdekken.

Publicatie

Inspectie van het Onderwijs

Fotografie

Arenda Oomen

Gefotografeerde school

Christelijke basisschool De Wegwijzer, Wijk bij Duurstede

Vormgeving/Visualisaties

Xerox/OBT, Den Haag

© Inspectie van het Onderwijs, maart 2016

ISBN 978-90-8503-378-3